Two poems by Abraham Bomba (Aug 14, 1996), interview 18061

Visual History Archive, USC Shoah Foundation

http://vha.usc.edu/testimony/18061, tape 7

Reproduced from: Todd Presner, *Ethics of the Algorithm: Digital Humanities and Holocaust Memory* (Princeton: Princeton University Press, 2024), pp. 227-231.

נקמה	**Revenge**
Abraham Bomba	**Abraham Bomba**
Transcribed by Miriam Koral	*Translated by Todd Presner*
איך וועל אײַך די געשיכטע דערציילען כּסדר	I will tell you the story again and again
כאָטש וואָס דאָס איז ״אַקציע״ ווייסט דאָך אַיעדער.	Though everyone knows what an “action” is.
טרעבלינקע, אויסשווענטשעם פֿאַר ייִדישע גריבער	Treblinka and Oświęcim were Jewish graves
אַהין האָט מען געשיקט אונדזערע שוועסטער און ברידער.	Where they sent our sisters and brothers.
און אויב ווילט איר וויסן וואָס דאָרט איז פֿאַרלאָפֿן	And if you want to know what happened there
דערפֿרעגט שוין די מענטשן וואָס זענען אַנטלאָפֿן	Then ask those who escaped.
עס מוז דאָך ווער בלײַבן אויף נאָך דער מלחמה	Someone must remain when the war is over
געדענקט זשע, ברידער, צו נעמען נקמה.	Remember, brothers, to take revenge
זע, עס טרעפֿט שוין איינער—ער פּרובירט צו אַנטליופֿן.	See, someone is coming—he tries to escape.

ער גייט צו די דראָטן און וויל אים איבערקויפֿן.	He goes to the wires to bribe one of them.
געלט שפּילט קיין ראָלע, ער האָט עס גענוג,	Money plays no role, he has enough,
ער גייט צו די דראָטן מיט לאַנגזאַמע טריט.	He goes to the wires with slow steps.
נאָר פּלוצלינג אַ שאָס, עס ווערט אים פֿינצטער פֿאַר די אויגן	But suddenly a shot, he becomes faint—
ער ליגט שוין פֿון שמערצן צוזאַמענגעטרויטן	He falls down, curled up in pain.
דאָס אומשולדיקע בלוט שרײַט און עס רופֿט:	Innocent blood cries out and calls:
״נקמה, נקמה, געדענקט אָן דעם גוט.״	"Revenge, revenge, remember its worth."
איצט וווינען מיר אין ה׳ס׳ג, אין האָלצענע הײַזער—	Now we live at HASAG, in wooden houses.—*
זיי זענען אונדזערע באַקליידער און אונדזערע באַשפּײַזער.	They give us clothes and sustenance.
אַמעריקע אײַלט זיך נישט, ענגלאַנד האָט צײַט,	America is in no hurry, England takes its time,
די רוסן זיי גייען, אָבער זיי זענען נאָך ווײַט.	The Russians are coming but they are still far away.
און ווידער אַן אַקציע אין מיטן דער נאַכט,	And another action in the middle of the night,
500 קרבנות אויפֿן בית־עולם געבראַכט.	Five Hundred Jewish victims were killed.
פֿאַר דער וועלט זאָגן זיי זיי פֿירן מלחמה	To the world they say they are waging war,
אָבער קומען וועט דער צײַט פֿון נעמען נקמה.	But the time will come to take revenge.

* After escaping from Treblinka and returning to Częstochowa in the summer of 1943, Bomba was deported to the Hugo Schneider Aktiengesellschaft (HASAG), a forced labor camp at a German ammunition factory, where he survived until the end of the war.

Untitled Second Poem

Abraham Bomba

Transcribed by Miriam Koral

געשען איז דאָס אַ טאָג נאָך יום כּיפּור—
אַ געשריי, אַ גוואַלד, עס איז נעבעך ביטער.
אַן אַקציע האָט זיך בײַ אונדז אָנגעהויבן,
מיר שטייען אַלע און גלאָצן מיט די אויגן.
מיר האָבן נאָך דאָס נישט געוווּסט
אַז פֿון אונדז ייִדן וועט זײַן אַ ביסל מיסט.
מיר הייבן אָן לויפֿן איבער די גאַסן,
אין אַלע עקן שטאָט שטייט אויסגעשטעלט וואַכן.
צו דער אַרבעט פֿון דער געטאָ לאָזט מען נישט מער,
די זשאַנדאַרמען האַלטן גרייט דאָס געווער.
אין די גאַסן לויפֿן ייִדישע פּאָליציי,
טרײַבן אַרײַן אין הויז מיט אַ געשריי.
״פּלוצלינג, די און די גאַסן זאָלן ייִדן אַרויסגיין
און וואָס דאָרט וועט זײַן וועט איר באַלד זען“.
מענער רעכטס און פֿרויען לינקס, טוט מען יאָגן,
אָדער אונדז פֿירט מען שוין דערשאָסענע אויף אַ וואָגן.
די ביסט שוין בײַ די בעטאַלוריע אויך,

Untitled Second Poem

Abraham Bomba

Translated by Todd Presner

It happened a day after Yom Kippur—
A scream, a cry, the situation is dreadful.
An action had begun where we were,
We all stand there, our eyes wide open.
We didn't know this yet
But from us Jews, only a bit of trash would be left.
We start running through the streets,
And on every corner of the city guards are watching.
Going to work from the ghetto is no longer allowed,
The gendarmes have their weapons ready.
And the Jewish police run through the streets,
They barge into homes shouting:
"All Jews get out immediately on this and that street.
And you will soon find out what happens next."
Men are chased to the right and women to the left,
Or we will be shot and forced into a cattle car.
You too are already at the designated spot.

דעם אויף רעכטס, אַ פּאַטש, יענעם אויף לינקס, אַ קאָפּיע אין בֿויך.	This one on the right, a slap, that one on the left, a kick to the belly.
די אויסגעווײילטע זענען אין דער פֿאַבריק אַרײַן,	The selected ones go to the factory,
און אונדז יאָגט מען צו דער באַן.	And they chase us to the train.
,מען ציילט אונדז איינס, צוויי, דרײַ, פֿיר פֿינעף,	They count us, one, two, three, four, five,
נאָר שנעלער מיט דעם יִדישן טינעף.	Move faster, you Jewish filth.
אַזוי זענען מיר צו דער ראַמפּ אָנגעקומען,	This is how we arrived on the ramp,
אָבער די וואַגאָנען זענען שוין געווען מיט אַנדערע קרבנות פֿאַרנומען.	But the cattle cars were already full with other victims.
מע באַפֿעלט אונדז צוריק אַהיימגיין—	They command us to go back home—
אין די גאַסן, אַ פֿרייד מיט אַ געוויין.	In the streets, both joy and sorrow.
דער האָט זײַן משפּחה; יענעם, נישט באַשערט.	This one has his family; that one wasn't so lucky.
מע זאָגט אַז די אַקציע האָט אויפֿגעהערט.	It's said that the action has stopped.
די שוואַרצע שטייען ווײַטער אויף די גאַסן	The Nazis are in the streets again.
זיי הערן נישט אויף צו שיסן, דערבײַ טוען זיי לאַכן.	They keep on shooting, laughing all the while.
אַזוי איז אַדורך דרײַ טאָג, און הער בײַ זיך ס'איז געווער	And three days went by like this, with sounds of weapons
און עס איז אַ פֿרישער קלאָג.	And it is a new misfortune.
אַחוץ דעם ערשטן וואָס מ'האָט געשיקט טראַנספּאָרט,	Besides those sent in the first transport,
האָט מען צוויי טויזנט דערשאָסן אויפֿן אָרט.	They shot two thousand on the spot.
איצט האָט מען אונדז ווידער געפֿירט צו דער באַן,	Now they brought us back to the train,
און ווי אַ באַלעם האָט מען אונדז געוואָרפֿן אַרײַן.	And like rubber balls, they threw us in.

און אַז מיר זענען שוין אין וואָגן אַרײַנגעקומען	And as we were shoved into the cattle car
האָט מען אַ סך ייִדישע לעבנס צוגענומען.	Many Jewish lives were lost.
אין וואָגן זענען מיר צו הונדערט מאַן,	We are in a cattle car with a hundred people,
און נישט יעדער ווייסט וואָס פֿון אונדז וועט זײַן.	And no one knows what will become of us.
איינער זאָגט צו דער אַרבעט, דער צווייטער, אין פֿײַער,	One person says we are going to work, another says into the fire,
און דערווײַל האָט יעדער בײַ זיך וואָס עס איז אים טײַער.	And meanwhile, everyone holds tight what is dear to them.
פֿון דער ראַמפּע פֿאָרן מיר צו דער שטאָט	From the ramp we travel to the city
דאָ ווערט מען געווויער אונדזער קלאָג.	Here we learn of our misfortune.
איין קריסט שפּײַט צו אונדז דורכן פֿענצטערל אַרײַן,	And through the little window, a Christian spits on us,
נאָך טרעבלינקע, בראַכט אויס אַ צווייטער אין געוויין.	"To Treblinka," another bursts out with a cry.